

Erntedankfest • Żniwne • Dożynki na dawnej fotografii

Ludy germańskie i słowiańskie zamieszkujące tereny dzisiejszego Górnego Śląska już w pradawnych czasach składały hołd Matce Naturze za życiodajne dary podczas rytuałów życia i światła, wyprawiając dziękczynne uczty z zebranych płodów rolnych.

Słowianie, którzy tysiąc trzysta lat temu opuścili swoje terytoria między Wołgą a Uralem i zaczęli kolonizować naszą ziemię nie byli chrześcijanami. W ich mitologii bogiem urodzaju i wojny był Świętowit – bóstwo o czterech twarzach, z atrybutami swojej mocy: zdobionym mieczem, rogiem i białym koniem. Do niego wznosili modły o zapewnienie obfitych plonów i pomyślność w czasie pokoju, a w okresie wojny obdarowywanie odwagą i zwycięstwem w bitwach. Oprócz Świętowita do naczelných bóstw słowiańskich należeli Perun i Swarozyc. Dla plemienia Opolan miejscem kultu wówczas mogła być dzisiejsza Góra Świętej Anny.

Ludność Śląska przyjęła chrzest w 863 roku. Misję chrystianizacyjną prowadził Oslaw, uczeń i wysłannik bizantyjskich mnichów Cyryla i Metodego. Bywa nazywany pierwszym apostołem Śląska. Po przyjęciu chrześcijaństwa wierzenia słowiańskie stopniowo zanikały. Niektóre obyczaje przetrwały w folklorze ludowym, np. Marzanna i Dziewanna.

W ciągu wieków zmieniały się dożynkowe tradycje – z plemiennych stały się ziemiańskimi, następnie – po uwłaszczeniu – chłopskimi. Święto zachowało jednak swój ludowy charakter. W przeszłości nosiło również niemiecką nazwę „Erntedankfest” albo śląską – „żniwne”. Dożynki są największym świętem rolników – przede wszystkim religijnym. Uroczystości rozpoczynają się w świątyniach. Są formą dziękczynienia Panu Bogu za błogosławieństwo w pracy na roli i pomyślne ukończenie żniw oraz obfite plony, zapewniające „chleb powszedni”. Od pradawnych czasów symbolem tego święta jest wieniec żniwny, który przekształcił się w koronę dożynkową, majestatyczną kompozycję wyplecioną z wybranych kłosów żyta, pszenicy, jęczmienia i owsa. Wzbożona wyłącznie naturalnymi płodami ziemi – żywymi i zasuszonymi ziołami, kwiatami, warzywami i owocami jest wyrazem zachowania ludowej tradycji. Współczesne korony dożynkowe często kryją wewnątrz najwymowniejszy chrześcijański symbol religijny – okazały bochen chleba ze znakiem krzyża i sentencją. Wielowiekową tradycją jest, że korony żniwne wykonują kobiety, mężczyźni zaś przygotowują pojazdy dawne i współczesne do korowodu dożynkowego. Młodzi rolnicy, w odświętnych regionalnych strojach, wnoszą korony do kościoła i ustawiają w pobliżu ołtarza. Starosta dożynkowy wraz ze starościną kładą bochen chleba na ołtarzu, ustrojonym najwspanialszymi płodami rolnymi i wiązkami zbóż. Tradycja nakazuje, aby po zakończeniu religijnej ceremonii odbywały się dożynkowe biesiady i zabawy taneczne, trwające do późnych godzin nocnych.

Opracował Paweł Mrozek

Dożynki w latach 30. XX wieku w: Bziunkau (Bzionków), Ellguth Guttentag (Ligota Dobrodzieńska), Guttentag (Dobrodzień) i Szemrowicach w 1972 r.